

DJELOVANJE CRKVE U PLURALNOJ KULTURI U HRVATSKOJ**UVOD**

Šezdesetih godina prošloga stoljeća dogodile su se brojne promjene u zapadnom društvu te je nastala postmoderna kultura. Budući da je temeljna odrednica postmoderne pluralnost koja zahvaća sva područja ljudskoga života, tu smo kulturu označili kao pluralnu. Pluralna kultura obilježena je mnogim pozitivnim pojavama, kao što su tolerancija, zauzimanje za mir, briga za ljudska prava, sloboda mišljenja, mogućnost bolje komunikacije među ljudima, porast ekološke svijesti itd. No, s druge su strane očite i negativne strane te kulture, poput hedonizma, pragmatizma, utilitarizma, devalorizacija vrednota, individualizma, indiferentizma, medijskog otupljivanja moći prosuđivanja itd. Posebno ističemo sveprisutni relativizam jer u društvu gotovo da više nema ni istine ni moralnih načela.

Pluralnost je uočljiva i na religioznom području. Religiozni pluralizam na neki način stvara tzv. *tržište religija* na kojem različite religije nude pojedincu svoje istine. Na tom suvremenom tržištu religija pojedinac često ne prihvaća isključivo jednu religioznu doktrinu, nego iz više njih bira ono što mu najviše odgovara. Tako se stvara eklektična i sinkretična religioznost.

U pluralnoj kulturi Katolička crkva očito više nije jedina i dominantna religijska institucija. Ona je postala tek jednom od mnogih religijskih opcija na tržištu religija. Unutar samoga društva ona više ne zauzima povlašteno mjesto, već je postala samo jednim od različitih područja pluraliziranog društva. To nije nipošto negativna stvarnost. Dapače, time je otvoren prostor istinskoj kršćanskoj vjeri. Naime, ljudi više neće biti kršćani zato što su podrijetlom iz kršćanske sredine, zato što su im roditelji kršćani, zato što je to običaj, nego po osobnom uvjerenju i izboru. U pluralnoj kulturi kršćanin pred naletom religijskog pluralizma mora odgovoriti zašto je kršćanin, a to će moći tek kad sam osobno prihvati poruku i osobu Isusa Krista.

Demokratskim je promjenama u Hrvatskoj započeo proces pluralizacije društva. Do tada je, naime, u društvu vladalo komunističko jednonumlje te nije bilo mjesta nikakvoj pluralnosti. Tek koncem osamdesetih godina dolazi do političkog višestranačja. Time je otvoren put rušenju komunističkog sustava, do čega je ubrzo i došlo. Nakon pada komunizma hrvatski je narod ostvario svoju samostalnost, ali raspad Jugoslavije nije prošao mirno. Na Hrvatsku je izvršena agresija, nastao je rat koji je odgodio, ili bolje rečeno, usporio procese pluralizacije zbog čega današnja kultura u Hrvatskoj nije do kraja pluralistička.

U novim društvenim prilikama otvorio se prostor za djelovanje Crkve pa stoga ona mora odgovoriti na izazove pluralne kulture te pokušati unijeti evanđelje u sva područja društvenoga života. Pokušat ćemo u sljedećim naslovima prikazati mogućnosti ostvarivanja nove evangelizacije u Hrvatskoj.

1.1. Potreba nove evangelizacije

1.1.1.1. Evangelizacija

Pojam *evangelizacija* bio je sve do sedamdesetih godina prošloga stoljeća vrlo rijetko u uporabi. Tek je papa Pavao VI. počeo istaknutije rabiti taj pojam.¹ Evangelizaciju valja razlikovati od misija. Misije su prvi navještaj evanđelja onima koji još nisu čuli za Krista. U tom je smislu evangelizacija širi pojam te u sebi uključuje i misije. Naime, evangelizacija “znači temeljno poslanje cijele Crkve da naviješta evanđelje”.² Radi se o procesu koji ide od početnog navještaja do sve dubljeg ulaska u otajstvo vjere.

Cilj je evangelizacije obraćenje pojedinca, tj. navještaj evanđelja “dosiže svoju puninu kad se poslušā, prihvati i usvoji te u onome koji ga je tako primio izazove unutarnji pristanak” (EN, br. 23). No, nije to jedini cilj: potrebno je “unijeti Radosnu vijest u svaku ljudsku sredinu i u tom srazu samo čovječanstvo iznutra preobraziti, učiniti ga novim” (EN, br. 18). Sadržaj evangelizacije jest nepromjenjiv. To je samo evanđelje, objava Boga u Isusu Kristu, a to je Bog ljubavi koji poziva čovjeka u zajedništvo sa sobom, nudi mu spasenje u Kristu (usp. EN, br. 26-27).

Teološki je temelj evangelizacije Isusovo poslanje. Isus, “prvi i najveći blagovjesnik” (EN, br. 7), šalje svoje učenike da dalje nastave njegovo djelo u svijetu (usp. Mt 28, 18-20; Mk 16, 15; Iv 20, 21). To je poslanje danas povjereno Crkvi: ona treba nastaviti Kristovo djelo kao što su to učinili učenici na Pedesetnicu (usp. EN, br. 16). Kad se govori o Crkvi, ne misli se samo na klerike i redovnike s posebnim misijskim zvanjima, nego na sve krštenike. Dakle, sva je Crkva pozvana da evangelizira. Ipak, tu postoje različite zadaće: “Ta različitost službi u jedinstvu istog poslanja bogatstvo je i ljepota same evangelizacije” (EN, br. 66). Na evangelizaciju su, dakle, pozvani svi članovi Crkve, počevši od pape, pa preko biskupa i svećenika, sve do redovnika i laika³, obitelji (koja je kućna Crkva) i mladih (usp. EN, br. 67-72).

Evangelizacija “ima sveopće značenje” (EN, br. 49). Dakle, evanđelje nije upućeno samo ograničenom broju ljudi, nego svima. Adresate evangelizacije (prema EN, br. 51-56) možemo podijeliti u nekoliko skupina: oni koji nikad nisu čuli za Krista i

¹ Kao plod III. općeg zasjedanja Sinode biskupa (1974.) nastao je dokument o evangelizaciji koji je i danas u tom smislu normativan: Papa Pavao VI., *Evangelii nuntiandi. Naviještanje Evanđelja. Apostolski nagovor o evangelizaciji u suvremenom svijetu*, (Dokumenti 50), KS, Zagreb, 2000. (Od sada u tekstu EN).

² N. A. Ančić, *Nova evangelizacija. Neodgodiva zadaća Crkve našega vremena*, u: Crkva u svijetu 35 (2000.) 2, str. 195.

³ Posebnu pozornost valja posvetiti upravo ovome. Naime, sve do Drugog vatikanskog sabora vladala je ideja da su u Crkvi na svetost i misije pozvani samo odabrani crkveni “staleži”. Drugi vatikanski sabor razbija tu ideju u Dogmatskoj konstituciji o Crkvi *Lumen gentium* (5. poglavlje govori o općem pozivu na svetost: LG, br. 39-42). EN pak ističe da su svi pozvani na evangelizaciju. O istome uspoređi kod: Ivan Pavao II., *Christifideles laici. Vjernici laici. O pozivu i poslanju laika u Crkvi i u svijetu*, (Dokumenti 93), KS, Zagreb, 1990., br. 23. 33.; A. Božanić, *Evangelizacija i sadašnja nova evangelizacija*, u: *Obnovljeni život* 53 (1998.) 2, str. 146-147.

nekršćanske religije (dakle, riječ je o misijama); kršćani koji ne poznaju ili ne prakticiraju vjeru; nevjernici (ateisti). No, evangelizacija je čak u prvom redu usmjerena samoj Crkvi, tj. ona je "podrška vjeri vjernika" (EN, br. 54): produbljuje, učvršćuje, brani i čini zreloom vjeru vjernika.

"Pluralizam u društvu traži pluralizam pristupa u izvršavanju temeljnog crkvenog poslanja".⁴ Naime, načini evangelizacije mijenjaju se u različitim okolnostima. Stoga EN (br. 41-48) donosi više "putova evangelizacije": svjedočanstvo života (prvi korak u evangelizaciji)⁵, živa propovijed, služba riječi, kateheza, mass mediji (sredstva društvenog priopćavanja)⁶, osobni kontakti (prenošenje drugome iskustva vlastite vjere), sakramenti, pučke pobožnosti.⁷

1.1.2. Nova evangelizacija

Kao što je papa Pavao VI. promicao evangelizaciju, tako današnji papa, Ivan Pavao II., poziva na novu evangelizaciju.⁸ Specifičnost nove evangelizacije jest u tome što se ona odvija u okružju pluralnog društva, gdje je Crkva tek jedna od društvenih institucija. U tom okruženju dosadašnja evangelizacija nailazi na velike probleme i poteškoće. Novost nove evangelizacije nije u sadržaju (istaknuli smo već da je on nepromjenjiv – evanđelje), nego u načinu, tj. u "žaru, metodama i izrazu".

⁴ B. Z. Šagi, *Sa svjetiljkom vjere u društvenoj zbilji. Promišljanja sadašnjeg crkvenog trenutka*, KS, Zagreb, 1999., str. 136.

⁵ Mnogi autori smatraju kako je upravo ova dimenzija evangelizacije presudna za budućnost kršćanstva. Bez svjedočenja evanđeoskih vrednota u životu kršćanski će navještaj biti neautentičan i prema tome neprihvatljiv današnjem čovjeku. O ovome usporedi kod: Ivan Pavao II., *Christifideles laici...*, br. 34; N. A. Ančić, *Crkva i moderna kultura*, u: N. A. Ančić – N. Bižaca (ur.), *Crkva između proročkog poslanja i konformizma* (Zbornik radova teološkog simpozija), CuS, Split, 1999., str. 116.; K. Lehmann, *Vjera kao privatni čin i javna stvarnost*, u: N. A. Ančić – N. Bižaca (ur.), *Crkva u uvjetima modernoga pluralizma* (Zbornik radova teološkog simpozija), CuS, Split, 1998., str. 21.; F. Rodé, *Biti i opstati* (Svezak 1). *O kršćanstvu, demokraciji i kulturi*, KS, Zagreb, 2000., str. 83.; B. Z. Šagi, *Da sol ne omljntavi. Kršćanski pristup društvenim problemima*, KS, Zagreb, 1999., str. 10.

⁶ EN iznosi da evanđeoska poruka preko sredstava javnog priopćavanja mora "doprijeti do ljudskih mnoštava, ali opet tako da bude kadra taknuti savjest svakoga pojedinca, ući u srce... te polučiti pristanak i posve osobno zalaganje" (br. 45). U istom se broju kaže da bi se Crkva "osjećala krivom pred Gospodinom kad ne bi upotrijebila ta moćna sredstva" u naviještanju evanđelja. "Pomoću njih ona poruku koju čuva 'propovijeda po krovovima'" (isto). No, mediji ne smiju biti samo sredstvo evangelizacije, nego i mjesto evangelizacije, tj. i njih treba evangelizirati. O upotrebi medija u evangelizaciji u Hrvatskoj vidi kod: S. Vrhovski, *Mediji – radno mjesto vjernika laika*, u: Đ. Hrančić (ur.), *Mogućnosti organiziranog djelovanja vjernika laika u Hrvatskoj* (Simpozij hrvatskih vjernika laika), KS, Zagreb, 2002., str. 305-312.

⁷ Ovaj bi se put evangelizacije morao posebno vrednovati u našim krajevima jer je pučka religioznost kod nas izrazito prisutna. EN upozorava da je ona podložna različitim devijacijama (praznovjerju i sl.), ali "ako se u evangelizaciji usmjeruje naročito pedagogijom, pučka je religioznost veoma bogata vrednotama" (br. 48). I papa Ivan Pavao II. vrednuje pozitivno pučku religioznost: usp. *Christifideles laici*, br. 34.

⁸ Usp. Ivan Pavao II., *Novo millennio ineunte. Ulaskom u novo tisućljeće. Apostolsko pismo episkopatu, kleru i vjernicima na završetku Velikoga jubileja godine 2000.*, (Dokumenti 127), KS, Zagreb, 2001., br. 40; Isti, *Potreba nove evangelizacije: izgradnja društva po mjeri čovjeka - baština koja obvezuje. Govor na žnjenu u Splitu, 4. listopada 1998.* (br. 2), u: Isti, *Bit ćete mi svjedoci. Govori za vrijeme pastoralnog pohoda Hrvatskoj od 2. do 4. listopada 1998.*, (Dokumenti 115), KS, Zagreb, 1998., str. 29.; Isti, *Obnovljeno propovijedanje Kristova Evanđelja, kulture života i zajedništva svih ljudi – nada s obzorâ baštine. Govor Svetog oca hrvatskim biskupima, Nadbiskupski dvor u Splitu, 4. listopada 1998.* (br. 3), u: Isti, *Bit ćete mi svjedoci...*, str. 38.

Tako se naviješta i evangelizira s novom energijom, te stilom i jezikom prilagođenim ljudima današnjega vremena”.⁹ Shvaćena u ovom smislu, nova je evangelizacija zapravo inkulturacija Kristove poruke u postmodernu kulturu.

Evandjelje i kultura međusobno su jedno na drugo upućeni (usp. GS, br. 57-58; EN, br. 20). Evandjelje ne postoji izvan neke kulture, ali se ni s jednom kulturom ne poistovjećuje. Ono je nastalo unutar određene kulture (židovske) te se dalje po evangelizatorima prenosi u druge kulture i to procesom inkulturacije. Naime, kultura nije sadržaj evangelizacije, već njezin adresat. Stoga je potrebno pri evangelizaciji pročitati evanđeosku poruku od ruha kulture iz koje se ono prenosi. Nakon toga treba evanđeoski sadržaj prenijeti u pojmove druge kulture jer čovjek kao kulturno biće, može razumjeti Radosnu vijest samo u okviru svoje kulture. To je inkulturacija u pravom smislu riječi.¹⁰

Budući da je kultura suvremenoga čovjeka pluralna, potrebno je inkulturirati kršćansku poruku i u tu kulturu. Čovjek današnjice više ne razumije rječnik i retoriku prošlih vremena. On “očekuje i treba danas nešto posve drugo: jednu novu *kulturu riječi*, riječi jasne, jednostavne, pristupačne i vjerodostojne, kakva je bila Isusova riječ, riječi koje će uvjerljivo izricati evanđeoske sadržaje”.¹¹

Inkulturaciju ne smijemo svesti samo na prevođenje evanđeoske poruke u pojmove kultura koje se nisu srele s njom ili u pojmove suvremenog čovjeka. Ona je puno širi proces, proces kršćanskog oplemenjivanja i preobražavanja kulture evanđeljem. Stoga u njoj ne sudjeluje samo institucionalna Crkva, već i vjernici laici koji svojim životom mogu inkulturirati evandjelje u suvremenu kulturu. “Vlastito polje njihova evangelizacijskog rada je veliki i složeni svijet politike, društvenog života, gospodarskih odnosa, ali i svijet kulture, znanosti, umjetnosti, međunarodnog života...” (EN, br. 70). Stoga ćemo u nastavku ovoga rada pokušati pokazati kako je Crkva u Hrvatskoj (i institucionalno i po laicima) oplemenila evanđeljem neke dijelove društva i kako to još može činiti. Ograničili smo se na područje odgoja i obrazovanja, politiku i socijalne probleme.

⁹ A. Bozanić, *nav. djelo*, str. 145. O potrebi nove evangelizacije usporedi kod: N. A. Ančić, *Nova evangelizacija. Neodgodiva zadaća Crkve našega vremena...*, str. 201-202.; B. Z. Šagi, *Sa svjetiljkom vjere u društvenoj zbilji...*, str. 129.

¹⁰ O pojmu i stvarnosti inkulturacije usporedi kod: Ivan Pavao II., *Novo millennio ineunte*, br. 40; A. Bozanić, *Kultura i vjera – korijeni civilizacije i put nove evangelizacije*, u: *Bogoslovska smotra* 67 (1997.) 4, str. 541-542.; L. Nemet, *Inkulturacija u suvremenoj evangelizaciji*, u: *Obnovljeni život* 52 (1997.) 6, str. 515-516.; Š. Nimac, *Evangelizacija kulture*, Biblioteka “Ravnokotarski Cvit”, Lepuri, 2003., str. 52-53.; F. Rodé, *nav. djelo*, str. 169-176.

¹¹ I. Supičić, *Kršćanin i kultura u Hrvatskoj*, u: *Bogoslovska smotra* 70 (2000.) 3-4, str. 630. O istome govori i EN, br. 63 i 65.

1.2. Katehizacija u novim društvenim okolnostima

Katehizacija je vrlo važno sredstvo evangelizacije. To je sustavna vjerska pouka kojom se vjerniku, naročito u mlađoj dobi, prenose "osnovne činjenice, živi sadržaj istine koju nam je Bog htio priopćiti i koju je Crkva tijekom duge povijesti nastojala uvijek obilatije izraziti" (EN, br. 44). Cilj je evangelizacije obraćenje. Stoga možemo reći kako početni navještaj evanđelja čovjeka upućuje na obraćenje, a kateheza nastavlja i pomaže rad dotičnog pojedinca na svom obraćenju. U današnjoj se kulturi, koja je pluralna, osjeća sve veća potreba za doktrinarnim odgojem vjernika, "ne samo radi dinamizma produbljivanja njihove vjere, nego također zbog zahtjeva da 'obrazlože svoju nadu' koja je u njima... Zato je apsolutno neophodno sustavno *katehiziranje*..."¹²

Ponajprije se osvrnimo na odgoj kao takav. Drugi vatikanski koncil ističe da svi ljudi, "bilo kojeg podrijetla, položaja i dobi, imaju na temelju dostojanstva svoje osobe neotuđivo pravo na odgoj... Pravi odgoj ide za izgradnjom ljudske osobe u vidu njezine konačne svrhe i ujedno u vidu dobrobiti društva".¹³ Budući da pravi odgoj ide za izgradnjom osobe u vidu njezine konačne svrhe, on u sebi mora uključivati i religioznu dimenziju. Za religioznu dimenziju odgoja zadužene su religiozne institucije, pa tako i Katolička crkva, koja svoju službu odgoja ispunja prvenstveno katehizacijom.

Katehizacija, kao i odgoj općenito, počinje u obitelji jer su roditelji po sakramentu ženidbe osposobljeni za to.¹⁴ Zatim se katehizacija vrši u Crkvi, tj. u župnim zajednicama, te u školama. U ovom nas radu prvenstveno zanima katehizacija u školama, i to u smislu same katehizacije, tj. vjerskog odgoja, ali i u smislu evangelizacije škola. Naime, zadaća je Crkve unijeti evanđeoske vrednote u prostor odgoja i obrazovanja.

U hrvatskom društvu neki danas nameću ideju kako većina ljudi smatra da Crkvi nije mjesto u školskom sustavu. No, statistike pokazuju da je stvarnost drukčija. Naime, većina hrvatskih stanovnika (bez obzira na vjeroispovijest) smatra vjeronauk u školi legitimnim pravom Crkve da naviješta vjeru svojim vjernicima, a nešto manje njih smatra da taj predmet daje temelj za razvoj čovjeka u zrelu osobu.¹⁵ Čini se da je u Hrvatskoj na djelu radikalni liberalizam koji ne dopušta javno ispovijedanje vjere, već je smješta u sferu privatnosti, pa stoga neki uporno pokušavaju izbaciti vjeronauk iz škole. No, vjeronauku je mjesto u školi i to iz više razloga. Ponajprije, javna vlast mora roditeljima omogućiti "da za svoju djecu izaberu odgoj i obrazovanje koje će

¹² Ivan Pavao II., *Christifideles laici*..., br. 60.

¹³ Drugi vatikanski koncil, Deklaracija o kršćanskom odgoju *Gravissimum educationis*, br. 1 (Od sada u tekstu GE). O istome usporedi kod: GS, br. 60; A. Hobljaj, *Crkva i školstvo: religiozna dimenzija sukonstitutivni element odgoja i obrazovanja*, u: Bogoslovska smotra 65 (1995.) 3-4, str. 612.

¹⁴ Usp. Ivan Pavao II., *Christifideles laici*..., br. 34.

¹⁵ Usp. A. Hobljaj-G. Črpić, *Bitne vrednote u odgoju mladih navaštaja s posebnim osvrtom na školski vjeronauk*, u: Bogoslovska smotra 70 (2000.) 2, str. 376-377. Upućujem posebno na Tablicu VIII. na str. 376.

odgovarati njihovim opravdanim razlozima".¹⁶ Dakle, kršćani imaju pravo na kršćanski odgoj i to baš u školi jer svi građani u odgoju svoje djece ozbiljno računaju na školu, pa ona stoga mora biti i mjesto religioznog odgoja. S druge strane, sama Crkva ima pravo na aktivno djelovanje na raznim područjima u društvu, a posebno u školstvu. "Riječ je o pravu Crkve na slobodu djelovanja u javnosti, a ne o povlasticama..."¹⁷, premda neki to danas u Hrvatskoj pokušavaju tako interpretirati.

Zadaća je školskoga vjeronauka osposobiti mlade kršćane za orijentaciju u postmodernom društvu. Danas su, kako smo već više puta istakli, mnoge religijske opcije prisutne u kulturi. Stoga kateheta u školi treba upoznati učenike sa sadržajem kršćanske vjere, ali i drugih religija kako bi se znali ispravno postaviti prema njihovim predstavnicima, te i njima navijestiti i ponuditi Kristovo evanđelje, u isti mah uvažavajući i poštujući njihove religijske tradicije. Takav će školski vjeronauk biti istinska kateheza jer će osposobiti kršćanina da obrazloži nadu koja je u njemu te je drugima dalje navijesti.¹⁸

Kateheza je u pokoncilskom razdoblju doživjela silan napredak jer je teologija ušla u dijalog s pedagogijom i psihologijom te je tako kateheza obogaćena i osuvremenjena rezultatima tih dviju znanosti.¹⁹ Na području Hrvatske kateheza je također doživjela napredak i to u smislu osnivanja ustanova za organiziranje katehetskog djelovanja (npr. Vijeće za katehizaciju HBK, Nacionalni katehetski ured i sl.). Osnovani su teološki instituti u većim gradovima, održavani su brojni znanstveni i stručni teološko-pastoralno-katehetski skupovi, izdaju se brojni časopisi ("Kateheza", "Katehetski glasnik" itd.), tiskaju se udžbenici, provodi se deklerikalizacija vjerskog odgoja jer u njemu sudjeluju laici itd.²⁰

S druge strane, kateheza u Hrvatskoj ušla je u krizu na nekim područjima. Ponajprije mislimo na ulogu obitelji jer, prema novijim istraživanjima, vjera ljudima u Hrvatskoj spada među najmanje potrebne vrednote koje bi djeca trebala učiti kod kuće.²¹ Nadalje, u krizi je i kateheza inicijacije jer se nakon sakramenta potvrde veliki broj mladih kršćana otuđi od Crkve; govor vjere često nije razumljiv mladima; malo se vodi računa o katehizaciji odraslih itd.²²

¹⁶ A. Hobljaj, *Crkva i školstvo...*, str. 613.

¹⁷ S. Baloban, *Pitanje laikata u Hrvatskoj u posljednja tri desetljeća*, u: *Bogoslovska smotra* 65 (1995.) 3-4, str. 569. U GE, uz nekatoličke škole, posebno se ističu katoličke škole kao prisutnost Crkve u školstvu (GE, br. 7-8). Smatramo da kod nas još nije dovoljno promovirana katolička škola u društvu. U tom smislu treba još raditi na ostvarenju koncilskih ideja.

¹⁸ J. Baloban kaže da "suvremena katehizacija odgaja za ekumenski, međureligijski i kulturni dijalog i za dijalog svakodnevnog života" (J. Baloban, *Društveno-kulturno ozračje u kojem se događa katehizacija*, u: *Bogoslovska smotra* 68 (1998.) 3, str. 424.).

¹⁹ Usp. A. Hobljaj, *Katehetska pokoncilska kretanja*, u: *Bogoslovska smotra* 70 (2000.) 3-4, str. 587-596.

²⁰ Usp. *isto*, str. 591. 614-615.

²¹ Usp. A. Hobljaj-G. Črpić, *nav. djelo*, str. 365-366.

²² Usp. A. Hobljaj, *Katehetska pokoncilska kretanja...*, str. 608-609. (bilješke 83-85).

Navedeno nas upozorava da pred katehizacijom u Hrvatskoj stoje teške zadaće. Potreban je ponajprije osobniji pristup u katehizaciji, tj. kateheta mora svjedočenjem predstaviti evanđeosku poruku koju naviješta, zatim treba poraditi na modelu kateheze inicijacije – ona mora uistinu biti to što njezino ime kaže, tj. uvođenje u vjeru, a ne kraj vjerske prakse, nadalje, vrlo je važno uskladiti programe školske i župne kateheze, dosljedno provoditi katehezu odraslih, osposobiti vjeroučitelje za korištenje sredstava javnog priopćavanja u katehizaciji, vrednovati neverbalni govor (slika, geste, simboli i sl.) itd.²³

1.3. Odnos Crkve i politike

U promišljanju odnosa Crkve i politike u Hrvatskoj poći ćemo od samog fenomena politike. Politika je “mnogostruko i raznovrsno gospodarsko, društveno, zakonodavno, upravno i kulturno djelovanje koje teži suvislom i institucionalnom promicanju *općeg dobra*”.²⁴ Svrha joj je, dakle, opće dobro, ona teži uspostavljanju suživota između ljudi različitih svjetonazora. Budući da teži općem dobru, ona je stvar svih građana. Ljudi imaju različita mišljenja i poglede na život. Stoga je u državama potrebna “vlast koja će snage svih građana upravljati prema općem dobru, ali ne mehanički ni despotski, nego prije svega kao moralna sila, koja se oslanja na slobodu i svijest odgovornosti” (GS, br. 74). Većina je današnjih država uređena demokratski, a u demokraciji se vlast “konkretno ostvaruje kao vlast stranaka ili – partitokracija”.²⁵ Crkva ne smije biti nezainteresirana za kvalitetu demokracije u društvu, već mora imati izraženi stav prema temeljnim političkim tendencijama.

Drugi vatikanski sabor naučava autonomiju ovozemnih stvarnosti (usp. GS, br. 36). Stoga je jasno da su politička zajednica i Crkva, “svaka na svom području, neovisne jedna o drugoj i autonomne” (GS, br. 76). U isti mah, one su pozvane na suradnju jer su obje u službi čovjeka. Politička zajednica, kako smo već naglasili, omogućuje suživot ljudi u društvu, a Crkva pridonosi širenju pravde i ljubavi, promiče političku slobodu i odgovornost građana (usp. GS, br. 76). Kršćanska zajednica, dakle, nije politička zajednica, nego duhovna zajednica, “znak” i “čuvar transcendentnosti ljudske osobe” (GS, br. 76). No, ona je sastavljena od istih ljudi od kojih i politička zajednica. Stoga se čini kako službama Crkve “u odnosu na državu jedva ima granica. Jedva da ima neke državne djelatnosti koja se ne bi također ticala crkvenih osoba ili ustanova...”.²⁶

²³ O perspektivama i zadaćama katehizacije usporedi kod: J. Baloban, *nav. djelo...*, str. 425-426.; A. Hobljaj, *Katehetska pokonciliska kretanja...*, str. 611-613. ; S. Kušar, *Vjera Crkve i pluralizam*, u: N. A. Ančić – N. Bižaca (ur.), *Crkva u uvjetima modernoga pluralizma...*, str. 83.

²⁴ Ivan Pavao II., *Christifideles laici...*, br. 42. O istome usporedi kod: GS, br. 74; *Za rehabilitaciju politike. Izjava povjerenstva francuskih biskupa za socijalne pitanja*, (Dokumenti 118), KS, Zagreb, 1999, br. 8-9; ž. Bezić, *Crkva i politika*, u: *Obnovljeni život* 56 (2001.) 1, str. 60.

²⁵ Š. Marasović, *Crkva u procesu demokratskih promjena u Hrvatskoj*, u: N. A. Ančić (ur.), *Koncil u Hrvatskoj* (Zbornik radova Teološkog simpozija u povodu 30. obljetnice Drugog vatikanskog sabora), CuS, Split, 1996., str. 99.

²⁶ V. Zsifkovits, *Sloboda i odgovornost Crkve u državi i prema političkim strankama*, u: *Bogoslovska smotra* 65 (1995.) 3-4, str. 350.

Iz upravo iznesenih činjenica proizlazi kako je politička zajednica također mjesto evangelizacije. I u nju je potrebno unijeti evanđeoske vrednote kako bi uistinu mogla djelovati u službi čovjekova razvoja. Evanđelje “ulazi u politiku preko kršćana i preko kršćanske zajednice koji su u svijetu, u društvu gdje stupaju u odnose s drugim ljudima”.²⁷

Ponajprije želimo iznijeti kako se Crkva mora postaviti prema politici. Služba Crkve u odnosu prema politici jest moralna kritika političkog života, počevši od vlasti, pa sve do najmanje utjecajne stranke. Naime, politička vlast nije neovisna o etičkim načelima, nego ih je dužna poštivati. Crkva “koja na svijetu predstavlja Božju vlast (Lk 10, 16) ima pravo podsjećati zemaljsku vlast na apsolutnu prirodu etičkih zahtjeva”.²⁸ Dakle, Crkva je dužna prosuđivati političko djelovanje i političke programe s pozicija morala, uvijek imajući na umu da je ona zaštitnica dostojanstva ljudske osobe. U svim ostalim pitanjima, poput profesionalno političkih, pitanja odnosa između vlasti i oporbe i sl. Crkva mora ostati neutralna jer ona poštuje autonomiju političkog života. O postavljanju Crkve prema socijalnim problemima govorit ćemo više u sljedećem naslovu.

Kršćanin mora razlikovati političko i vjersko u političkoj praksi. Politika ima svoje zakonitosti koje on kao građanin treba poštivati. S druge strane, vjernik se u politici mora voditi i evanđeoskim načelima, tj. evanđelje mu mora biti inspiracijom za ispravno, moralno djelovanje u politici. Nadalje, on se mora truditi da samo područje politike, kako smo već istakli, oplemeni evanđeoskim vrednotama. Često čujemo razne prigovore politici, pripisuju joj se svakovrsni nazivi, kaže se da se u njoj ne može uspjeti poštenim radom i sl. Takva razmišljanja kršćanin mora odbaciti. I politika, kao i svako drugo područje života, može biti mjesto istinske kršćanske egzistencije. Kršćanin može biti i praktičan vjernik i uspješan političar. Stoga on ne smije izbjegavati politiku, dapače, kad se radi “o općem dobru, svi se građani, bez iznimke, trebaju baviti politikom. Čak im je to kršćanska *dužnost*”.²⁹

²⁷ B. Z. Šagi, *Da sol ne obljutavi...*, str. 184. O istome usporedi kod: Ivan Pavao II., *Christifideles laici*, br. 42; K. Cerovac, *Treba li stvarati kršćanske stranke, ili da kršćani idu u stranke*, u: Đ. Hranić (ur.), *Mogućnosti organiziranog djelovanja vjernika laika...*, str. 272.

²⁸ F. Rodé, *nav. djelo*, str. 58. O istome usporedi kod: GS, br. 76; Kongregacija za nauk vjere, *Doktrinalna nota o nekim pitanjima vezanim uz sudjelovanje katolika u političkom životu*, IKA, Zagreb, 2003., br. 3 i 6; *Za rehabilitaciju politike*, br. 37; S. Baloban, *Pitanje laikata u Hrvatskoj u posljednja tri desetljeća...*, str. 569.; Ž. Bezić, *nav. djelo*, str. 63-64.; Š. Marasović, *nav. djelo*, str. 120-121.; D. Ocvirk, *Nova evangelizacija u novim društvenim okolnostima*, u: Bogoslovska smotra 65 (1995.) 3-4, str. 546.; V. Zsifkovits, *nav. djelo*, str. 351. Posebno o ovoj problematici piše B. Z. Šagi koji u više navrata ističe potrebu da se Crkva (posebno u hrvatskom društvu) postavi kao *etička instanca* koja će donositi svoj sud i o zakonima i o pravnim rješenjima, bolje rečeno, o aktualnim društveno-političkim procesima (usp. B. Z. Šagi, *Sa svjetiljkom vjere u društvenoj zbilji...*, str. 39., 58., 110-111., 193.; Isti, *Da sol ne obljutavi...*, str. 166. itd.). Naime, politika se lako može izroditi, deformirati, kao npr. interes pretpostaviti etici, privatno dobro izdići iznad općega, laži i nepoštenje, nepotizam itd. (Usp. Ž. Bezić, *nav. djelo*, str. 61.; Ivan Pavao II., *Christifideles laici*, br. 42).

²⁹ Ž. Bezić, *nav. djelo*, str. 62. O istome usporedi kod: Ivan Pavao II., *Christifideles laici*, br. 42; Isti, *Obnovljeno propovijedanje Kristova Evanđelja, kulture života i zajedništva svih ljudi – nada s obzorā baštine...*, (br. 3) str. 39.; Kongregacija za nauk vjere, *nav. djelo*, br. 3; B. Z. Šagi, *Da sol ne obljutavi...*, str. 163-164. U navedenom djelu

Nameće nam se problem odnosa Crkve prema političkim strankama. Već smo istakli da Crkva nije politička organizacija. Stoga "niti jedna politička stranka, ili politička platforma, ne može sebe ekskluzivno proglašavati katoličkom. Ne postoji kršćanska politika, jer kršćanska vjera dopušta različite političke modele".³⁰ Ipak, Katolička crkva nema isti odnos prema svim političkim strankama. Odnos Crkve prema nekoj političkoj opciji ovisi prvenstveno o temeljnim vrijednostima koje ta stranka ima u svom programu. "U onoj mjeri u kojoj se pojedine stranke slažu ili ne slažu o pitanjima koja Crkva drži osnovnim, sama od sebe nameće se diferencirana bliskost prema strankama ili udaljenost od njih".³¹ Stoga je potrebno i poželjno da političke stranke u javnosti očituju svoj svjetonazor, posebno svoj odnos prema vjeri kako bi kršćanin znao kakav stav zauzeti prema dotičnoj političkoj opciji. Sama bi, pak, Crkva na hijerarhijskoj razini morala prosuđivati programe svih stranaka u društvu s moralne strane. Ako bi neka stranka imala program ili htjela donijeti zakon koji se ne može uskladiti s evanđeljem, vjernik koji ima ispravno oblikovanu kršćansku savjest ne smije svojim glasom poduprijeti takvu stranku. Dapače, vjernik je dužan boriti se protiv donošenja nemoralnih zakona uvijek podsjećajući društvo na dublji smisao života i na dostojanstvo ljudske osobe.³²

U vrijeme političkih izbora Crkva ne smije pozivati vjernike da glasuju za ovu ili onu stranku. Crkva, naime, podržava politički pluralizam u društvu, posebno kod nas u Hrvatskoj jer se za to i zalagala u vremenu komunističkog jednumlja. Različitost opredjeljenja u politici jest legitimna. Tu bi se, stoga, kod kršćana morao primijetiti odnos poštivanja onih koji imaju različito mišljenje. "Kršćani se u pluralističkoj demokraciji moraju trsiti da budu međusobno braća, da međusobno dijele vječna dobra, da zajedno, primjerice, budu na euharistiji, iako pripadaju različitim političkim strankama... Oni time mogu biti primjer suživota, dijaloga i traganja za etičkim konsenzusom u pluralističkom društvu".³³ Kršćani tako svjedoče i inkulturiraju evanđelje.

Kongregacije za nauk vjere ističe se kako vjernik laik treba biti "moralno dosljedan u svojoj savjesti, koja je jedna i nepodijeljena" (br. 6). Dakle, on smije sudjelovati u političkom životu, ali uvijek vodeći se kršćanskom savješću. "Živjeti i djelovati po svojoj savjesti u političkim pitanjima nije ropsko pokoravanje stajalištima koja nemaju veze s politikom niti neka vrsta konfesionalizma, već način na koji kršćani daju stvarni doprinos da, kroz politički život, društvo postane pravednije i primrenije dostojanstvu ljudske osobe" (*isto*).

³⁰ K. Cerovac, *nav. djelo*, str. 274. O istome uspoređi kod: Ž. Bezić, *nav. djelo*, str. 62. J. Jukić, *Lica i maske svetoga. Ogledi iz društvene religiozije*, KS, Zagreb, 1997., str. 457.

³¹ V. Zsifkovits, *nav. djelo*, str. 354.

³² Usp. Kongregacija za nauk vjere, *nav. djelo*, br. 4-5. U broju 4. navode se različiti zakoni koji se kose s moralnim redom: zakon o pobačaju i eutanaziji kojim se ruši pravo svakoga na život, zakon o rastavi braka kojim se ugrožava obitelj itd.

³³ B. Z. Šagi, *Da sol ne obljutavi...*, str. 185. O opravdanosti različitih političkih opredjeljenja i toleranciji uspoređi kod: GS, br. 75; Š. Marasović, *nav. djelo*, str. 103.

Kršćanske stranke ne postoje niti bi Crkva smjela osnivati svoje stranke. "Dosadašnje iskustvo nije opravdalo njihovo postojanje. Sve one loše poteze i njihove posljedice koje proizvedu takve stranke javnost obično pripisuje Crkvi".³⁴ Danas je u Hrvatskoj učestala pojava tzv. demokršćanske opcije. Na žalost, često te stranke ostanu demokršćanske samo po nazivu (radi propagande), a ne i po djelovanju. Sigurno bi bilo poželjno da takva opcija istinski zaživi u Hrvatskoj. Naime, takva bi stranka svojim programom uspjela još bolje unositi evanđeoske vrednote na političku scenu, posebno na planu socijalnog djelovanja.³⁵

Crkvi u Hrvatskoj mnogi danas prigovaraju da je sada kritičnija prema politici, nego za vrijeme prijašnje vlasti. Možda je to dijelom i istina, ali Crkva je i za prethodne vlasti svojim intervencijama upozoravala tadašnju vlast na sve negativnosti koje su se pojavljivale.³⁶ Danas je pred Crkvom prilika da napokon zauzme mjesto koje joj u odnosu prema politici pripada, a to je etička instanca društva. Zabrinjavajući je podatak da mnogi katolici u Hrvatskoj (preko 60 %) smatraju kako se Crkva ne bi smjela miješati u politički život.³⁷ Očita je neupućenost vjernika u socijalni nauk Crkve, pa bi se stoga moralo raditi na edukaciji vjernika na tom području. Crkva se mora zalagati uvijek i pred svima za dostojanstvo i prava svakog čovjeka (usp. GS, br. 73), a posebno danas, u pluralnoj kulturi te tako svjedočiti i naviještati evanđelje i u političkom životu društva.

1.4. Socijalna osjetljivost Crkve

Socijalno djelovanje Crkve bitno je za vjerodostojnost kršćanstva u društvu. Radi se, dakle, o mjestu svjedočenja za Crkvu, tj. na tom se području vidi koliko Crkva u određenoj kulturi uistinu živi evanđeoske vrednote. Svjedočenje je prvi i najvažniji put evangelizacije. Stoga, djelo evangelizacije ne smije "zanemariti krajnje ozbiljna i uznemiravajuća pitanja pravde, oslobođenja, razvoja i mira u svijetu" (EN, br. 31), odnosno ne smije zanemariti socijalnu problematiku.³⁸

³⁴ Ž. Bezić, *nav. djelo*, str. 66. B. Z. Šagi upozorava da kad se neka stranka i "nazove kršćanskim imenom, to je isključivo akcija građana na njihovu samostalnu građansku odgovornost..." (*Sa svjetiljkom vjere u društvenoj zbilji...*, str. 167).

³⁵ O demokršćanstvu usporedi kod: K. Cerovac, *nav. djelo*, str. 275-276. Isti autor na str. 274. donosi ideju po kojoj kršćani ne moraju politički djelovati samo u političkim strankama. Naime, i izvanstranačkim djelovanjem može se utjecati na politiku, kao npr.: nevladine udruge, razne tribine, tekstovi u tisku, radio-postaje i sl.

³⁶ Usp. A. Milardović, *Politološki prinos promišljanju odnosa Crkve i političke vlasti*, u: Đ. Hranić (ur.), *Mogućnosti organiziranog djelovanja vjernika laika u Hrvatskoj...*, str. 248-251. Autor na tim stranicama navodi reakcije Crkve na situaciju u društvu u razdoblju od 1993.-2000.

² Usp. S. Baloban, *Socijalna (ne)osjetljivost hrvatske Crkve*, u: *Bogoslovska smotra* 70 (2000.) 3-4, str. 673. (Vidi Tablicu 16.)

³⁷ O istome usporedi kod: Ivan Pavao II., *Sollicitudo rei socialis*, (Dokumenti 89), KS, Zagreb, 1988., br. 41 (Od sada u tekstu skraćeno kao SRS).

³⁸ Ivan Pavao II., *Novo millennio in eunte*, br. 50. Papa u istome broju kaže da je danas vrijeme nove "maštovitosti ljubavi", tj. vrijeme traženja novih oblika pomaganja siromasima pri čemu se oni neće osjetiti poniženima.

Podimo najprije od socijalnog nauka Crkve. Temeljno je načelo u socijalnom nauku Crkve dostojanstvo ljudske osobe. "Čovjek je naime začetnik, središte i svrha svega privredno-društvenog života" (GS, br. 63; usp. br. 64). Dakle, sve što spada u područje socijalnoga života, mora voditi afirmaciji čovjekova dostojanstva. Sljedeće je važno načelo katoličkog socijalnog nauka da je Bog "zemlju i sve što ona sadrži namijenio svim ljudima i svim narodima, tako da bi stvorena dobra morala pritijecati po pravičnosti svima" (GS, br. 69). Ovim se ne niječe pravo pojedinaca na privatno vlasništvo, ali se ističe kako bi to privatno vlasništvo trebalo biti u socijalnoj funkciji, odnosno, na dobro svim ljudima. Čovjek koji samo zgrće bogatstvo ne obazirući se na potrebe bližnjih, nema pravo na takvo ponašanje. Zemlja je stvorena za sve ljude. Stoga bi imućniji morali voditi računa o potrebama onih koji nisu u materijalnim mogućnostima. Tako dolazimo do sljedećeg načela, a to je solidarnost. Naime, danas u društvu vlada sve veći osjećaj uzajamnosti svih ljudi, tj. svijest da svi pripadamo ljudskoj obitelji te smo stoga dužni pomoći jedni drugima. Solidarnost je stoga "čvrsta i postojana odlučnost zauzeti se za opće dobro" (SRS, br. 38). Kao takva, ona je vrlina.

Crkva naučava da je istinski čovjekov razvoj bitno vezan uz moral. Svjedočimo danas sve većem napretku ljudskog društva na području znanosti i tehnologije, što uvjetuje i sve veći gospodarski napredak. Pravi razvoj "uključuje prije svega kod onih koji djelatno sudjeluju u tom procesu i za njega su odgovorni, živu svijest o vrijednosti prava svih i svakoga pojedinca, kao i nužnost poštivanja prava svakoga" (SRS, br. 33). Na žalost, takva svijest u današnjem društvu rijetko dolazi do izražaja. Brojni su, naime, oni koji da bi ostvarili uspjeh gaze preko prava drugih. Zato enciklika *Sollicitudo rei socialis* ističe kako ni pretjerani razvoj ne odgovara istinskom dobru i sreći jer lako učini "ljude robovima 'posjedovanja' i neposrednog uživanja" (br. 28). Drugi vatikanski koncil na poseban način ističe odnos prema radnicima u današnjem društvu. Ponajprije se zalaže da se "svakome osigura dostatno i prikladno zaposlenje kao i mogućnost odgovarajuće tehničke i stručne spreme" (GS, br. 66). Nadalje, ljudi danas često prisilno postaju "robovi vlastitog rada... Treba stoga sav proces proizvodnje prilagoditi potrebama osobe i njezinim životnim odnosima... neka svi imaju dovoljno odmora i slobodnog vremena za obiteljski, kulturni, socijalni i vjerski život" (GS, br. 67).

Isus se u svom djelovanju posebno zauzimao za siromahe i obespravljene. U Govoru na gori proglasio ih je blaženima (usp. Mt 5, 3-10). Stoga je i Crkva u svom djelovanju posebno osjetljiva za siromahe. Siromasi nisu samo oni koji materijalno oskudijevaju. Nijekanje ljudskih prava, kao npr. prava na vjersku slobodu, prava na slobodu udruživanja i sl., također, osiromašuju ljudsku osobu, možda čak više nego materijalna neimaština (usp. SRS, br. 15). Kršćanin se, dakle, mora opredijeliti za siromahe, pokazati primjerom ljubavi prema njima oživotvorenje evanđeoske poruke.

Siromasi se u kršćanskoj zajednici trebaju osjećati "kao 'u svome domu'".³⁹ Nadalje, Crkva ne samo da se treba opredijeliti za siromahe, već i sama mora biti takva. Ona mora svojom pojavom svjedočiti da nije sav život u posjedovanju, već u zajedništvu s Bogom.

Danas se u Hrvatskoj, u vremenu tranzicije, događaju brojne nepravde na koje su ljudi nakon pretrpljenog rata posebno osjetljivi. Gorući su problemi nezaposlenost (oko 400 000 radno sposobnog stanovništva nema posla), vanjski dug Hrvatske koji iznosi gotovo 20 milijardi američkih dolara, nemoral u gospodarskom životu (korupcija, potkupljivanje, nepošteno stjecanje imovine i sl.), gaženje prava nekih skupina u društvu (npr. vojnika Domovinskog rata), stambena kriza (mnogi žive u neljudskim uvjetima), ekološko pitanje itd.

Moramo se pitati gdje je u svemu tome Crkva. Mnogi su izrazito kritički raspoloženi prema njoj te tvrde kako ona "otežava konstituiranje moderne laičke države; dopušta zloupotrebu crkvenih skupova, ne uviđa dovoljno životne probleme ljudi i ne očituje se o njima – previše je koncentrirana samo na intimni moral (seksualnost, pobačaji i sl.) a ne promatra dovoljno široko te istinske probleme u socijalnom kontekstu, ne diže snažno glas protiv nemorala, korupcije u društvenoj sferi...".⁴⁰ U posljednje se vrijeme prigovara Crkvi zbog gradnje brojnih crkava i drugih sakralnih objekata. Gradnja crkava može se opravdati činjenicom da Crkva u vrijeme komunizma nije smjela graditi crkve, pa stoga u urbanim sredinama nema dovoljno prostora za slavljenje liturgije. Nadalje, u proteklom ratu mnoge su crkve razorene te je zato nužna njihova obnova. No, time ne možemo opravdati sve gradnje koje je Crkva izvela ili izvodi. Naime, mnoge crkvene građevine impozantnim izgledom sugeriraju ljudima golemu količinu novca koja je uložena u njih, a ponekad su ti podaci dostupni javnosti u novinama (npr. u slučaju gradnje Vojnog ordinarijata). Stoga, mnogi iz tih građevinskih pothvata Crkve zaključuju da je Crkva u Hrvatskoj bogata,⁴¹ premda ona to u stvarnosti ne mora biti. Jasno je kako bogata Crkva ne može svjedočiti siromaštvo, odnosno Kraljevstvo Božje. Na koncu valja spomenuti zabrinjavajuću činjenicu: čak 34,7 % katolika smatra da su svećenici skloniji imućnijim ljudima, nego siromasima.⁴² Je li to u stvarnosti tako, teško je kazati jer se ovdje radi tek o mišljenju naših vjernika. No, i to je dovoljno da se upozori na opasnost gubitka svjedočke moći Crkve u našem društvu.

Pred Katoličkom crkvom u Hrvatskoj stoje važne zadaće u socijalnom djelovanju. Ponajprije ona mora braniti dostojanstvo svakog čovjeka u društvu i neprestano

³⁹ B. Z. Šagi, *Sa svjetiljkom vjere u društvenoj zbilji...*, str. 328.

⁴⁰ Usp. S. Baloban, *Socijalna (ne)osjetljivost hrvatske Crkve...*, str. 675. Tu autor donosi podatak da čak 40,4 % katolika u Hrvatskoj smatra Crkvu bogatom, a tek 16,6 % siromašnom (ostali se ne mogu odlučiti). O istome usporedi kod: Š. Marasović, *nav. djelo*, str. 119.; B. Z. Šagi, *Sa svjetiljkom vjere u društvenoj zbilji...*, str. 170-171.

⁴¹ Usp. S. Baloban, *Socijalna (ne)osjetljivost hrvatske Crkve...*, str. 676. (Vidi Tablicu 18.)

⁴² Usp. B. Z. Šagi, *Da sol ne obljutavi...*, str. 256. U tom kontekstu N. A. Ančić upozorava da biskupi trebaju angažirati stručnjake kao savjetnike koji će ih uvesti u problematiku tranzicijskog gospodarstva kako bi govor Crkve o tim problemima bio što kompetentniji i konkretniji (usp. N. A. Ančić, *Tranzicijski stradalnici*, u: Crkva u svijetu 37 (2002.) 2, str. 117-118.

upozoravati kako je svrha gospodarskog života ljudska osoba. Budući da je briga Crkve konkretni čovjek u konkretnoj životnoj situaciji, govor Crkve u odnosu na probleme u društvu mora biti konkretan, a ne ostati apstraktan, na razini općih načela.⁴³ Crkva mora biti glas svih onih koji su u očima ovoga svijeta nevažni (siromaha, odbačenih itd.). Nadalje, Crkva bi morala senzibilizirati i organizirati vjernike laike da djeluju na korist svojih bližnjih. Ankete, naime, pokazuju da su hrvatski vjernici osjetljivi na potrebe drugih ljudi i da su spremni pomoći, ali, s druge strane, mali je broj njih uključen u organizacije ili pokrete za pomoć ljudima.⁴⁴ Tu je očito potrebna hijerarhija Crkve koja će organizirati te vjernike da konkretno ostvare svoje kršćansko poslanje u društvu.

Dakle, Crkva u Hrvatskoj treba socijalno djelovati na dvije razine. S jedne strane, hijerarhija (učiteljstvo) treba jasno izricati moralni sud o društvenim pojavama, a, s druge strane, cjelokupna se kršćanska zajednica treba senzibilizirati i organizirati za konkretno djelovanje.

Na kraju donosimo razmišljanje B. Z. Šagija koji kaže: "Kako sada stvari stoje u Hrvatskoj, Crkva će najbolje očitovati svoje autentično lice ako pokaže da joj nije do nekadašnjeg vanjskog sjaja i materijalne moći, da je radije siromašna ali slobodna u slobodnom društvu koje poštuje svakog pojedinca, da je osjetljiva za socijalni moral, socijalnu pravdu, za solidarnost sa svima koji trpe bilo koju nepravdu, da je prije svega na strani siromaha i onih koji su poniženi aktualnom tranzicijom".⁴⁵

*"Biti katolikom znači prihvaćati Crkvu takvu kakva jest, sa svim njezinim ljudskim slabostima... Razumije se da stvarno stanje Crkve moramo uspoređivati s onim što bi ona morala biti i dosljedno tome poduzimati sve ne bi li se što više približila idealu..."*⁴⁶

Fra Kristian Stipanović

⁴³ Usp. S. Baloban, *Socijalna (ne)osjetljivost hrvatske Crkve...*, str. 664-671.

⁴⁴ Usp. N. A. Ančić, *Tranzicijski stradalnici...*, str. 118.

⁴⁵ B. Z. Šagi, *Sa svjetiljkom vjere u društvenoj zbilji...*, str. 334.

⁴⁶ F. Rodé, *nav. djelo*, str. 85.